

in zulk een geval is er ook geen maal, geen diach, geen maaltijd geweest; was het gezellig verkeer of het aanhooren van toespraken hoofdzak; en strekte het rondzien alleen om dorst en honger te voorkomen. En toch, dat is het eigenlijk wat er in de meeste niet-Calvinistische kerken van het heilig Avondmaal is gemaakt. In de Roomsche kerk gaat een ieder de trap van het altaar op en ontvangt als communie van den priester een klein oblaat. In de Engelse Bisschoppelijke kerk gaat het evenzoo, dat men neerknielt voor het hek van het altaar, en in die knielende houding zich een stuk brood en een teg wijns laat reiken door den geestelijken. In de Luthersche kerk is het of een tafel of een soort altaar waar men toetreedt, om staande of knielende te communiceeren. En elders draagt men dan brood en wijn weer door heel de kerk rond, terwijl een iegelijk op zijn plaats blijft zitten.

Watanleiding tot deze vervorming van het heilig Avondmaal gaf, was oorspronkelijk echter niet de zucht der hiërarchen, om als offerende priesters op te treden. De aanleiding was doodeenvoudig een practische moeilijkheid, die ook door onze Calvinistische Avondmaalsviering nog volstrekt niet overwonnen is. Deze moeilijkheid bestaat namelijk in het groot aantal van de geloovigen. Is dit nog klein, gelijk in de eerste Christengemeenten, dan kunnen allen nog in één zaal geborgen worden en aan één diach saam aanzitten, zooals dit thans in enkele dorpen nog zou kunnen. Maar als het getal der geloovigen die aanzitten tot honderden uitdijt, wordt de zaak moeilijker, en bijna ondoenlijk zoo die honderden tot duizenden en tienduizenden worden. Wat men dan nu voor in de plaats stelde, dat achtereenvolgens telkens groepjes van 80 of hoogstens 100 personen, na elkander aan dezelfde tafel zouden gaan aanzitten, is natuurlijk slechts een redmiddel in den nood, maar waarbij veel van het stichtelijke, aangrijpende en symbolische te loor gaat. Slechts enkelen zitten dan saam aan, en niet meer de geheele gemeente. Dat tien-, twaalfmaal herhalen van dezelfde plechtigheid met altoos af, en eindigt met den plechtigen indruk te verzwakken. En de korthed van tijd dringt dan tot zekere gehaastheid. Immers enkele minuten zit men aan, langer niet; en dan moet men weer voor anderen plaats maken. Ook zonder nu te rekenen met het lange wachten en vele dringen van deze wijze van doen met zich brengt, is er dus in deze manier van Avondmaalvielen nog altoos iets dat onbevredigd laat, en blijft nog altoos het ideaal onbereikt, om de geheele schare der geloovigen, zonder jacht of haast, stil en rustig aan één gemeenschap-pelijken diach te doen aanzitten. Dit nu heeft toen aanleiding gegeven, dat men eerst niet meer aan den Disch ging aanzitten, maar er bij stond; soodat men half loopende aan den diach deelnam; en eindelijk dat heel de diach verdunde, en in een uitreiken van brood en wijn, straks van brood alleen, door den priester vervangen werd. Men verheft zich als Calvinist dus tegenover de Lutherschen en Episcopalen niet al te zeer, alsof het bij ons reeds alles toeging gelijk het behoorde, en alsof er voor hun afwijking geen aanleiding had bestaan. Maar ook bij de erkentenis, dat onze wijze van Avondmaalsviering nog steeds gebrekkig blijft, late men zich toch nimmer dezen roem nemen, dat onze Calvinistische vaderen door de Tafel, in eigenlijken zin, weer in het midden der Gemeente aan te richten, de grondgedachte van den heiligen maaltijd weer hersteld hebben. Die grondgedachte mag dan ook niet losgelaten, en tenmaal beter een Calvinistische Avondmaalsviering met veel ongerief, dan een Avondmaalsviering waarbij het maat als zodanig te loor gaat. De geloovigen die tot het Avondmaal naderen, zijn geen onmondige kinderkens, die door den priester moeten gevoed worden, en daartoe voor hem nederknielen; en ook zijn ze geen bedelende personen, die door de milddadigheid van den priester moeten onderhouden worden. Neen, ze zijn geloovigen, leden van het Lichaam des Heeren, die zelve daarom toetreden, om den dood des Heeren te gedenken, en om dit te doen niet hoofd voor hoofd, of de rij af, maar als één geheel. Een brood is het, zoo zijn wij velen één lichaam. Maar eigenlijk moest dan ook geheel de schare der geloovigen, voorzoover ze onder één kerkeraad leeft, gelijktijdig aan één tafel gaan aanzitten, en saam, op hetzelfde oogenblik, als broeders en zusters van één gezin, het brood en den wijn nemen. Zelfs de aanrichting van meer dan één Avondmaal in onderscheidene kerkgebouwen, breekt deze eenheid en doet daarom altoos aan den volen indruk te kort. Maar ook waar in zeer talrijke gemeenten aan deze splitsing naar kerkgebouwen niets te doen is, ware het toch hoog gewenscht, dat althans in hetzelfde kerkgebouw éénzelfde diach allen, en dat wel te gelijker tijd, verenigen kon. Waaruit voortvloeit, dat de toegel altoos moet zijn, om de tafel zoo groot mogelijk te nemen, opdat de repetitie der tafels zoo klein mogelijk zij; alsook dat bij de splitsing in onderscheidene tafels de indeeling in tafels voor mannen en vrouwen, voor ouden en jongen, en vooral die voor meer en minder aanzienlijke personen, niet alleen geen zin heeft, maar zelfs moet afgekeurd, dat een vader en moeder met hun zoon en dochter tot het heilig Avondmaal komende niet eensaam kunnen aanzitten, maar aan een vrouw, broeder en zuster apart moeten gaan is met de grondgedachte van het Avondmaal in strijd. En dat er, gelijk in de meeste plaatsen, eerst ruim baan wordt gemaakt voor de heeren en dames, om daarna de meer eenvoudige gemeentelieden te laten toetreden, is bij het heilig Avondmaal een simier te vergeleken wereldsch verschijnsel. Het volmaakte zal daarom op aarde in onze beperkte toestanden wel niet te bereiken zijn, maar zaak is het dan toch, dat

de grondgedachte van het Sacrament des Avondmaals zoveel mogelijk gebedruid en bewaard blijve, en die grondgedachte nu is dat het Avondmaal voor alle dingen een maal blijve, en dat bij dat maal de gemeente aanzitte, gelijk ze in Christus is, in wien niet is man noch vrouw, rijk noch arm.

KUYPER.

„Deze is aldaar geboren.“

De Heere zal hen rekenen in het opschrijven der volken, zeggende: Deze is aldaar geboren. Psalm 87: 6.

Als ge aan uw Doop denkt, denkt ge vanzelf aan uw geboorte, die vlak daarachterligt. Want ja een zeer enkele wordt pas op later leeftijd gedoopt, maar voor de breede schare der Christenheid valt geboorte en Doop bijna saam. Lang zelfs deed de Doopacte dienst voor wat men nu noemt de „acte van geboorte“.

Nu waart ge in uw geboorte al zeer lijdelijk. Ge werdt geboren uit uw moeder, ge waart gegeneerd door uw vader, een teedere zorge omringt u en omringde u, toen ge voor het eerst uw oog ontloot voor het licht der zon; maar gij deedt zelf niets.

Denkt ge nu aan die ure wel eens terug? Misschien niet uit u zelve, maar dan toch aan de hand van David, den man Gods? Want David dacht wel aan die wonderde ure zijner geboorte. Herinner u maar wat hij in Psalm 22 zong: „Gij zijt het immers die mij uit den buik hebt uitgegaten; die mij hebt doen ver- trouwen zijnde aan mijner moeders borsten. Op U ben ik geworpen van de baarmoeder af; van den buik mijner moeder aan zijt gij mijn God.“

Ja, zelfs achter zijn geboorte placht David in de ontfermingen zijns Gods terug te dringen, en zoo zong hij in Psalm 139: „Ik loof U, omdat ik op heel vreemde wijzen wonderbaarlijk gemaakt ben, en als een borduursel gewrocht ben in de nederste deelen der aarde. Uw oogen hebben mijn ongevormden klomp gezien; en alle deze dingen waren in uw boek geschreven, de dagen toen zij geformeerd zouden worden; toen nog geen van die was.“

Zoo gaat dus David zeer ver terug. Hij ziet zichzelf als kind in Isai's huize meekringen in het loflied, en betijgt: „Uit den mond der kinderen en der zuigelingen hebt Gij U lof bereid.“ Hij denkt terug aan de weken en maanden toen hij als zuigeling zoo in stil vertrouwen aan de borst van zijn moeder lag te genieten, en belijdt dat God dit vertrouwen in hem als klein wicht gewrocht had. Hij denkt aan het eigen oogenblik toen hij uit zijn moeder geboren werd, en zegt dat niet de vrouw, maar eigenlijk God hem heeft uitgegaten. Hij leeft, achter die geboorte, terug in de maanden, toen zijn moeder hem onder haar hart droeg, en ziet nu hoe Gods oog waakte over zijn ongevormden klomp; ja hoe toen niet zijn moeder, maar God hem in zijne moeders schoot als een keurig borduursel toebereidde. En ten slotte gaat hij zelfs tot achter het oogenblik zijner ontvangenis terug, tot achter den tijd dat zelfs zijn vader en moeder er nog niet waren, en leest nu in het boek van Gods raadsbesluiten, hoe daarin alles reeds vaststond, eer nog iets geformeerd was, ja toen nog geen van die dingen er waren.

Is dat nu iets exceptioneels voor David geweest?

Natuurlijk niet. Veelzeker zal hij alles wat hij van zijn kind-zijn, en zijn geboorte, en het bestel Gods achter zijn geboorte jubelde, op grond van de wetenschap, dat het zoo bij ieder kindeke toeging, dat geboren werd. Dus ook bij u.

Toch kon het zijn, dat gij dusver te traag van geest waart, om zoo diep in uw eigen verleden terug te dringen, en vooral om in dit diepe verleden nog de ontfermingen uws Gods op te merken.

Voor de meesten reikt de herinnering van hun eigen verleden niet zoo ver.

Zoo ongeveer weten ze van een tijd, toen ze naar school gingen; maar wat achter het zesde zevende jaar ligt, rekent in de herinnering der meesten ternaauwrood mee. Aan de kraamkamer, waarin ze zelf het kraamkindeke waren, hebben slechts zeer weinigen gedacht. Zelfs al ontmoeten ze later hun eigen bader, dan komt het nog niet in hen op, om terug te denken aan den tijd, toen ze zelf de moedermerk indronken. En al keerde ook nog zoo dikwijls uw geboortedag terug, wie is er, die ooit met heilige vreeze terugdacht, zooals David, aan het oogenblik toen zijn aanzijn op deze aarde begon; om nu nog niet eens te spreken van wat achter die geboorte ligt, en wat valsche en onvrime kiescheheid beter acht te vergeten.

Doch daardoor komt uw geloof dan ook scheef te staan.

Want uw geloof kan uiteraard niet verder in uw verleden teruggesleiden, dan de herinnering, de heldere gedachten van uw verleden gaat. En door die zeven eerste jaren van uw leven in het donker te laten schuilen, schuilt dus ook voor u in het donker, al wat uw God reeds die eerste zeven jaren van uw leven voor u deed.

En daarin nu was David vroemer en oordeelde hij u.

De drang om zijn God te loven, spande zijn ziel, en daarom mocht niets aan de vergeetheid prijs gegeven, waarin de liefde van zijn God voor hem uitblonk. En overmits nu die liefde van zijn God voor hem nooit zoo teeder, zoo alomvattend en zoo onverdiend was geweest als juist in die eerste levensjaren, daarom kon hij er niet van zwijgen, maar galmde den lof des Heeren uit, en riep u en mij, en een iegelijk mensch op, om den Allerhoogste ook voor de eerste liefde den lof en de eere te geven.

Neen, uw God is niet pas op uw zevende of achte jaar tot u gekomen, maar had reeds jaren van teedere liefde aan u besteed, toen gij voor het eerst zijn heiligen naam loerdet atamelen.

Goda liefde is uw kennis van zijn liefde jaren lang voor geweest. U voor geweest juist in die jaren, toen er in u nog geen gebed en nog geen vroomheid was, en toen gij nog nooit iets voor uw God hadt kunnen doen. Ja, u voor geweest juist in dien teedren tijd van uw leven, toen ge geheel hulpeloos, geheel machteloos, zonder een zorgende liefde die u voor- kwam en u omringde, kort na uw geboren worden, reeds een kind des doods zoudt zijn geweest.

En zeg nu niet, dat ge daarvoor uw moeder hebt gedankt, of uw vader wedeliefde hebt vergolden; want daarmee zijt ge er niet van af.

Of wie was het die uw moeder die teedere liefde voor u inboezemde, en uw vader voor u waken deed? Hun aard, hun natuur, hun hart, zegt ge; en ge zegt wel, maar nu, antwoord verder: Wie schiep hun dien aard in, wie begiftigde hen met die natuur, wie was het die in hun hart die liefde voor hun kind wekte? Was het niet God de Heere? En onthoudt ge dan Hem zijn lof niet, zoo ge bij vader en hij moeder staan blijft, zonder achter heiden ook naar de liefde van uw Vader in de hemelen door te dringen?

En zegt ge, dat er in uw jonge leven dan toch niets was, waarin rechtstreeks de liefde van uw God uitkwam, spreekt ge u ook dan niet voorbij?

Of zijt ook gij dan niet gedoopt geworden? En toen ge gedoopt wierdt, was het toen de Heere der heerlijkheid niet, die rechtstreeks toonde met u, als klein en hulpeloos wicht, een bemoeienisse van genade te willen hebben? Maar zoo gaat het in ons onnadenkend leven.

Omdat we er ons zelve niets van herinneren, rekenen we niet ons leven uit de eerste reeks jaren van ons aanzijn niet; en omdat we niet de eerste levensjaren niet rekenen, rekenen we ook zoo bijna nooit met onze eigen Doop.

Wel met den Doop. Ook met den Doop van anderen. Vooral met den Doop van onze eigen lievelingen. Maar met den Doop, die aan ons zelve is toebediend, och, zoo weinig!

En toch, ook daarmee onthoudt ge Gode zijn eere.

Want dat ge als klein kindeke gedoopt wierdt, was toch alleen omdat ge „aldaar geboren zijt“, zooals het in Psalm 87 heet, t. w. op de erve van Gods heilig Genadeverbond. Van Sion zal gezegd worden: „Die en die is daar geboren en de Allerhoogste zelf zal ze bevestigen. En de Heere zal ze rekenen in het opschrijven der volken, zeggende: Deze is aldaar geboren.“

Laat nu den dieperen zin van dit lied der Korachieten een oogenblik rusten, en neem er alleen deze gedachte uit op, hoe reeds het geboren zijn op de erve des koninkrijks u een rijken zegen, en o. a. den zegen van uw Doop bracht.

Ook gij hadt toch evengoed kunnen geboren zijn in Soedan of Tombokto, om, als slaaf of slavin verkocht, in harden dienst en in gansch troostelooze heidense donkerheid uw aanzijn te slijten. Gij hadt het levenslicht kunnen zien onder de Rokkanezen of de Zoeloes. Ge hadt kunnen geboren worden in een land en bij een volk, waar zelfs de naam van Christus niet bekend was.

Reeds in dat éne feit, dat ge hier geboren zijt, ligt dus reeds een rijke genadebeschikking. Niets onderscheidde u nog, en niets kon u nog onderscheiden, want ge waart er nog niet, en komt dus nog in niets beter zijn dan zulk een zwart, heidensch negerkind. Zoo ooit een genade onverdiend en ongebonden was, en u Gods vrijmachtige, soevereine beschikking toont, dan was dit u geboren worden in een kring, waar zijn Verbond zich zegenend over u uitbreidde.

En daarom ging David tot achter zijn geboorte in dat eeuwige welbehagen terug.

Alle deze dingen waren in zijn Boek geschreven, eer ze geformeerd zouden worden, toen nog geen van die was.

Door niets wordt men dan ook zoo beslist gereformeerd als door op eigen geboorte te zien en achter eigen ontvangenis terug te gaan.

En de vijand van Gods waarheid apelt er in, dat toch ook zoovele Gereformeerden meedoen aan de zonde; om Gods weldadigheden in, voor en kort na hun geboorte zoo weinig te gedenken.

O, Dacht ge maar meer aan uw eigen Doop; want in dien Doop schittert die zorge Gods voor het nog willoos, sprakeloos en hulpeloos kindeke zoo goddelijk schoon. In dien Doop liggen als in een bundel al de stralen zijner goddelijke ontferming voor het jonge wicht saamgevat.

Niet alsof iemand die niet op het erf geboren was, er niet kon komen, noch ook alsof wie er wel geboren was, er zeker kwam. Ook hierbij toch gaat het diepsinnige woord van den Prediker door: „De één komt uit het gevanghuis om koning te zijn, en een ander, die in het koninkrijk geboren is, verarmt.“ Zoo toch zal het ook hier zijn. Er zijn geboren Heidenen, die uit het gevanghuis naar het Koninkrijk van Christus komen, en er zijn geboren Koninkrijken, die uit den rijkdom Christi in de geestelijke armoede van het Heidendom terugvallen.

Ook ten deze overdrift men dus niet.

Maar dit neemt het feit niet weg, dat stellig negen tienden van Gods kinderen reeds in hun geboorte de genade ontvingen, dat ze geboren werden in de banden van het Genadeverbond, op de erve des Koninkrijks, in den glans van een hemelsch licht.

Dat goddelijk privilege nu viel ook u ten deel.

Van dat privilege is uw Doop u het teeken geweest, en daarom moet ge uw Doop u levenslang herinneren.

„Aldaar geboren“ buiten uw wil, buiten uw weten, buiten u toedoen; maar krachtens het willen, met het weten, door het doen van uw God.

En daarom zijt ge gedoopt geworden.

KUYPER.

Amsterdam, 31 Oct. 1890

Door HH. Deputaten, die van Christelijke Gereformeerde zijde voor de zaak der vereniging van beide reeksen kerken zijn aangewezen, is de circulaire der Leeuwarder Synode thans aan de kerkeraden rondgezonden.

Deze toezending ging verzeld van een beaangrijkschrijven, waarop we de aandacht vestigen, en waarvan we het tweede deel hierover nemen.

Na kortelike den loop der gewisselde schriften gevolgd te hebben, verklaart dit schrijven de bedoeling der voorloope Synode te Leeuwarden aldus te verstaan:

Die bedoeling is geene andere dan deze. De Synode der Ned. Ger. Kerken is en blijft nog altijd bereid, om de onderhandelingen over de vereniging op grond van de Conceptakte te hervatten, voort te zetten en tot een goed einde te brengen. In zooverre neemt zij van het vroeger gestelde niets terug en blijft zij de Conceptakte handhaven als omschrijving der

wijze, waarop de vereniging van harte door haar wordt gezocht en begeerd.

Maar toch bood de Voorloope Synode te Leeuwarden ons een ten deele nieuwe grondslag. Zij had toch den indruk bekomen, dat het met de Vereniging op grond der Conceptakte niet gaan zou en dat de onderhandelingen op die klip stooten zouden. Daarom verklaart zij zich nu bereid, om de onderhandelingen geheel van nieuws te beginnen en het initiatief daarbij aan onze Synode als de oudste in rechten over te laten.

De bedoeling van de Leeuwarder Synode is dus niet deze, dat de Christ. Ger. Kerk en de Ned. Ger. Kerken terstond, na over en weer instemming betuigd te hebben met belijdenis en kerkenorde, zonder voorafgaande regeling, in klassieke en provinciale vergaderingen zouden samenkomen, om dan in deze vergaderingen de bestaande ongelijkmatigheden te ver- effenen. Zulk een weg van handelen zou inderdaad ernstig gevaar met zich brengen van nog groter verwijdering en nog diepere scheuring. Zoo is door sommigen het schrijven der Leeuwarder Synode opgevat. Het antwoord echter van de Deputaten generajds verklaart uitdrukkelijk, dat dit de bedoeling der Synode niet was.

Maar hare intentie was deze, dat op grond van de eenheid in belijdenis en kerkenorde, vooral tusschen de Synoden beiderzijds zou worden overeengekomen en dat de samen- komst op klassieke, provinciale en generale vergaderingen eerst volgen zou, na voorafgaande uit-den weg-neming van wat eens goede en practische vereniging in den weg stond.

En omtrent deze aldus opgevatte bedoeling spreekt de circulaire zich dan in dezer voege uit:

Groot verschil met den gang van zaken, in de Conceptakte voorgesteld, geeft dit niet. Alleen dit onderscheid is er, dat nu onze Synode eens met een voorslag van vereniging komt en de wijze omschrijft, waarop zij deze mogelijk en wenschelijk acht. De Synode der Ned. Ger. Kerken wil dan, met terzijdestelling der Conceptakte, daarop ingaan, indien maar niets wordt aangeboden of voorgesteld dat met de belijdenis of met de kerkenorde der Gerf. kerken in strijd is.

Daarmede wordt onze Christ. Gerf. Kerk uitgenoodigd en opgeroepen tot een ernstige taak. Aan haar als de oudste in rechten wordt het opgedragen, om te zeggen, in welken weg en op wat wijze zij vereniging wenscht. De Ned. Gerf. Kerken willen het dimala geheel aan onze Synode overlaten om te bepalen, hoe en op wat manier, altijd echter in overeenstemming met belijdenis en kerkenorde, vereniging wordt begeerd en mogelijk geacht.

Aan deze taak nu meenen de deputaten der Christ. Gerf. Kerk, dat onze Synode zich niet mag of kan onttrekken. Als de oudste, heeft zij het recht, maar veelmeer nog den plicht om in deze zaak het initiatief te nemen, en hartelijk naar een weg van vereniging te zoeken. De overtuiging moet daarbij op den voorgrond staan, dat Kerken met éne belijdenis en regering niet gescheiden naast elkaar mogen blijven bestaan. Er moet aan de vereniging zoolang worden gearbeid, totdat zij tot stand komt. Wij mogen eerder niet afdalen. Wij zijn dat aan de eenheid der belijdenis, aan het gezonde leven der Kerken, aan de uitbreiding van het Koninkrijk Gods in deze landen verplicht.

Naar ons oordeel, zal het dus de roeping der volgende Synode wezen om te bepalen in welken weg en op wat wijze zij verenigen kan met de Ned. Gerf. Kerken. De vraag mag daarbij zeker niet wezen, wat wij, als ware het een commercieel onderhandeling, kunnen verkrijgen, maar wat wij, om 's Heeren wil, niet mogen loslaten als eisch en voorwaarde ter vereniging. Het is niet de kwestie, om een hoog of een laag bod te doen; maar wel hebben wij naar zulk een weg en wijze van vereniging te zoeken, dat wij daarin de gunste des Heeren en het heil der Kerken verwachten mogen.

De deputaten hopen dan ook, dat de missie der Leeuwarder Synode, die deze week verzonden wordt, in dezen geest door de kerkeraden overwogen worde.

Moge de Heere in rijke mate zijnen zegen gebied over deze nieuwe poging ter vereniging.

Vergiesen we ons niet, dan zal deze circulaire bij beide reeksen kerken een goeden indruk maken.

Komt nu de Leeuwarder Synode der Chr. Gerf. kerk wat vroeg in het jaar bijeen, dan zou misschien nog de voorloope Synode van Den Haag zich in beginsel over de in te zenden voorstellen kunnen uitspreken.

Althans mede met het oog hierop is bepaald, dat deze derde voorloope Synode, ditmaal bij uitzondering, pas in September saam zou komen.

Maar dan ligt er, als de zaak slagen zal, werk voor den boeg.

Vooraf voor de Synode der Christ. Gereformeerde kerk.

Rekent men bij zijn actie in de Reformatie der kerk wel overal genoeg met de onbetwistbare eischen van een kerkelijk instituut?

Soms zou men het betwijfelen.

Vaak toch heeft het al den schijn, alsof men tot reformatie der kerk overgaande, in den waan verkeert, dat de kerkeraad over de leden zijner kerk naar eigen goedvinden kan beschikken, en alsof hun eigen keus van beslissing hierbij zelfs geen oogenblik in het spel komt.

En dit nu zou toch een fout zijn. Immers hoe ontstaat het instituut eener plaatselijke kerk?

Altoos zoo, dat in een stad of dorp, waar de Christus dusver nog geen belijders had, nu door aanraking met andere plaatsen, of door zending uit die andere plaatsen, eenige personen tot de belijdenis van den Christus gebracht worden. Is het toch eenmaal hietoe gekomen, dan is er een deel van de kerk van Christus in die plaats zichtbaar geworden, en ontstaat van zelf behoefte, om dit zichtbaar deel van Christus' kerk ook als kerkelijk instituut in zijn voegen te zetten. En is men nu niet Roomsche, maar Gereformeerde, dan zal dit instituut van dit deel der zichtbare kerk wel met behulp van elders reeds ge-

vestigde kerken toegaan, maar de daad zelve zal toch altoos voortkomen uit de wilsuiting en de actie der nieuwe belijders, die in dat dorp of in die stad gewonnen zijn.

Zij komen, onder welke leiding dan ook, bijeen. Zij doen verklaring van hun gemeenschappelijke belijdenis. Deze gemeenschappelijke belijdenis is de drang tot en de grond van hun samenwerking. En uit deze samenwerking wordt nu het instituut geboren, doordien een kerkeraad verkozen en een kerkenordening ingevoerd en kerkenverband aangegaan wordt.

Men kan en mag dus, zoodra er sprake is van het instituut eener kerk, deze vrije wilsuiting der leden niet wegdenken. Zonder haar toch komt er geen instituut, of het moet een instituut in Roomschen zin zijn.

Doch hieruit volgt dan ook, dat het kerkelijk instituut als zodanig duurzaam aan deze keuze der leden gebonden blijft. Saam machtigen ze in hun kerkenordening den kerkeraad, om nieuwe leden in dit instituut op te nemen, of ook ontrouwe leden van de gemeenschap van dit instituut uit te sluiten. Natuurlijk niet alsof deze leden in Pelagiaanschen zin deze macht uit zichzelf op den kerkeraad zouden overdragen, maar zoo, dat deze macht door Christus in zijn kerk gelegd is, en dat zij, als uitmakende de kerk van Christus, nu voorts in opgemelden zin handelen.

Doch dit is niet al.

Immers er volgt ook uit, dat een iegelijk die in een kerkelijk instituut leeft, persoonlijk vrij is om zijn band met dit instituut te verbreken; en zelfs, zoo hij voor zijn conscientie niet meer aan de conditien van dit instituut kan voldoen, gehouden is zich er uit terug te trekken.

Dat loochenaars van den Christus, en zelfs verklaarde atheïsten, nog altoos als leden van een „kerkelijk instituut“ staan ingeschreven, is verzakking van goede trouw, klinkklare oneerlijkheid en stuitende onop-rechtheid.

In het afgetrokken kan dus nooit aan eenig lid van een kerkelijk instituut het recht worden betwist, om te zeggen: „Ik wensch niet langer als lid van uw instituut gerekend te worden.“

Want wel volgt hieruit niet, dat de kerkeraad daarom hem dadelijk in het geveel moet komen, en hem met koele hand moet schrappen. Veel eerder zal de kerkeraad in den regel allerlei pogingen aanwenden, om hem van de geestelijke afdwaling die hem tot dit besluit bracht, af te brengen. Maar stel, de kerkeraad slaagt hierin niet; de patiënt blijft bij zijn besluit en verklaart van dezen oogenblik af zijn band met het instituut als verbroken te beschouwen; dan blijft voor den kerkeraad, ook al laat hij hem voor de conscientie nog niet los, en al blijft hij nog uitzien naar een latere gelegenheid, om hem weer terecht te brengen, toch voor het oogenblik niet anders over, dan hierin te berusten.

Dwangmiddelen staan aan den kerkeraad niet ten dienste, en zou hij toch niet mogen aanwenden. En als dus het bedoelde lid weigert iemand of iets van kerkeraadswege voortaan te zijn huize te ontvangen; weigert aan eenige oproeping gehoor te geven; en weigert aan zijne kerkelijke verplichting voortaan te voldoen; dan mist de kerkeraad voortaan elk institutioneel recht, om hem ook daarna nog te behandelen, als iemand die krachtens zijn wilsverklaring van zijn instituut lid was.

Met opzet laten we de geestelijke zijde der zaak thans rusten, en bespreken ze enkel formeel. En dan is het o. i. zonneklaar, dat een kerkelijk instituut, dat geboren wordt uit vrijwillige toetreding, formeel geen nakoming van verplichtingen meer kan eischen van iemand, die zijn samenwerking met dit instituut opzegt.

Dat men zijdelings ook reeds door den heiligen Doop tot dit instituut behoort, doet ten deze niets af.

Dit toch is een stipulatie, die, nu weer formeel gesproken, door de leden van het instituut, bij zijn oprichting gemaakt is, t. w. dat, krachtens hun belijdenis, niet alleen zij zelve in het volle genot zouden treden van de rechten die het instituut gaf, maar dat ook hun kinderen, na door den heiligen Doop verzegeld te zijn, als ten deele behorende tot het instituut zouden gerekend worden, en dat deze, na tot het heilig Avondmaal op persoonlijke belijdenis te zijn toegelaten, gelijke rechten zouden bezitten als zij.

Maar toch was altoos in deze stipulatie begrepen, dat het instituut de genieting van de volle kerkelijke voorrechten, d. i. de deelneming aan het heilig Avondmaal en het bekleeden van het ambt der geloovigen, slechts aan zulke kinderen zou geven, die, tot jaren van onderscheid gekomen, ook persoonlijk zouden belijden, en persoonlijk gelijke stipulatie aangaan.

Brengt nu de kerkeraad (gelijk bij Reformatie altoos het geval is, zoodra die Reformatie ook de kerkregering betreft) zekere verandering in den grondslag van het instituut te weeg, dan spreekt het van zelf, dat de kerkeraad dit zijnerzijds nooit anders doen kan, dan als geldende voor allen en een iegelijk, die leden van het instituut waren op het oogenblik, dat hij tot Reformatie overging; en het is dit wat men bedoelt en terecht bedoelt, zoo men zegt, dat de kerkeraad van Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en elders, het kerkelijk instituut niet konden reformeeren, dan voor de geheele gemeente, die in het dusver bestaande instituut besloten was.

Maar, en dit is wel eens te veel uit het oog verloren, al is het volkomen waar, dat de kerkeraad een bestaand instituut niet kon reformeeren, dan in de onderstelling dat die nieuw geschapen orde van zaken voor allen geldt, die tot het instituut behoorden; het is even waar, dat de leden die dit instituut uitmaakten vrij blijven, om al of niet met deze vervorming vrede te nemen,

en zoo hebben stituit,

De k zijn ke blik der telde, e de zegen en herv kennen hierin 175,000 vervoeg was de k geven e de vrije om al vormde gedrags

Bleek of mee deze nie en dat a vorm ge wijs ook door de raad ver meel ge doen ge In een dat dese toegelich

De he terdam onderwij hebben met onza De uit len naar waarvan toonden, voor in d van deze derlandse Dit is beterlig. Nu to van het i deze Ver men. Slet want ge of op ke lidenis t in deze ons begin lig is. Ook z niet. Nu toe in wat ze menten, e heel he glippen l Belijdenis legt, hoor niet.

Dat vo En dan zonderling voeding h bod en vi Immers Geloofsaar baard h Wat zij de Drie Fe als grond beter the heeren uit Toorenent Hij was zelf opend baar onde der Christ

In somi de vraag dat bij de ningen en Kas wierd Op zij kan het van Kerke deel doen van meer. Veel he wie geen i ministratie bijna niets rekeningen Het go boekhoudij teekening Het reglen is zoo go zeer geruin zullen dan zijn, en zo gaan, voor teeren ku toch ook tief gebied. Men stel nazien niet Alleen i zijde kun prikkel voo zorgen dat zeer in he voor de to Slechts n opinien ov Recht on natuurlijk d niet aan de dig voor d visitatoren i rekening fia Alleen k atuur der i kan hebben het veeleer visitatoren i ten stellen. Kwaad k

de daad zelf
uit de wils-
uwe belijders,
gewonen zijn.
iding dan ook,
van hun ge-
deze gemeen-
drang tot en
king. En uit
het instituut
nad verkozen
oerd en kerk-
dra er sprake
ik, deze vrije
denken. Zou-
a instituut, of
echen zin zijn.
t, dat het ker-
duurzaam aan
n blijft. Saam
ordering den
n dit instituut
we leden van
stituut uit te
Jere leden in
uit zichzelf
ndragen, maar
ristus in zijn
s uitmakende
nts in opge-
at een iegelijk
leef, persoon-
dit instituut
hij voor zijn
conditie van
ouden is zich
status, en zelfs
os als leden
staan inge-
oede trouw,
ltende onop-
us nooit aan
stituut het
zeggen: „Ik
uw instituut
niet, dat de
in het gevele
de hand moet
ad inden regel
a hem van de
tot dit besluit
el, de kerke-
blijft bij zijn
en oogenblik
als verbroken
den kerke-
le conscientie
n nog uitzien
r hem weer
r het oogen-
ierin te be-
den kerke-
hij toch niet
dus het be-
of iets van
zijnne huize
ge oproeping
an zijne ker-
te voldoen;
in elk institu-
a nog te be-
achten zijn
at lid was.
stelijke zijde
despreken ze
o. i. zonne-
ut, dat ge-
treding, for-
erplijchingen
te zijn saam-
et.
da door den
ut behoort,
ie, nu weer
den van het
naakt is, t. w.
niet alleen zij
n treden van
maar dat ook
aligen Doop
behoorende
end worden,
Avondmaal
a toegelaten,
als zij.
te stipulatie
genieting van
en, d. i. de
ondmaal en
geloofvigen,
geven, die,
komen, ook
persoonlijk
ijk bij Refor-
a die Refor-
treft) zekere
g van het
et het van-
zimerzijds
als gediende
e leden van
oogenblik,
ng; en het
n terecht
e kerkeraad
Utrecht en
niet konden
e gemeente,
stituut be-
eel uit het
n waar, dat
stituut niet
nderstelling
van zaken
stituut be-
le leden die
even, om al
e te nemen,

en zoo ze dit niet doen, formeel het recht hebben om hun gemeenschap met het instituut, gelijk het nu werd, al te breken.

De kerkeraad van Amsterdam hervormde zijn kerkelijk instituut dat op het oogenblik der verandering, pl. m. 175,000 zielen telde, en op hem rustte de verplichting, om de zegeningen en rechten van het verbeterde en hervormde instituut aan alle deelen toe te kennen en hun te doen genieten. Maar hierin lag niet opgesloten, dat hij over deze 175,000 als een kudde willooze schapen te vervolgen of te beschikken had. Zijnzins was de kerkeraad gehouden rechten te blijven geven en te verzekeren; maar hij kon niet de vrije wilkeus der leden vernietigen, om al of niet zich als leden van dit hervormde en gewijzigde instituut te blijven gedragen.

Bleek dus schietlijk of feitelijk van een of meer leden, dat zij weigerden met deze nieuwe orde van zaken mee te gaan, en dat zij van het instituut in zijn nieuwen vorm geen leden, hoegenaamd of op wat wijs ook, wilden zijn, dan was formeel hierdoor de band tusschen hen en den kerkeraad verbroken, en kon de kerkeraad formeel geen institutaire rechten meer op hen doen gelden.

In een vlugschrift: *Separatie en Volentatie*, dat dezer dagen het licht zag, is dit nader toegelicht.

De heeren Malcometius c.s., die te Rotterdam een Vereniging voor Christelijk onderwijs tegenover Christelijke Nationale hebben opgericht, deden dan toch winste met onze critiek.

De uitlegging van de XII Geloofsartikelen naar de Protestantsche Belijdenissen, waarvan we het volstrekt onhoudbare aantoonde, is dan toch losgelaten, en daarvoor in de plaats gekomen, een uitlegging van deze artikelen in den zin van de Nederlandsche Gereformeerde Geloofsbelijdenis. Dit is metterdaad een ver reikende verbetering.

Nu toch is het ongelukkige denkbeeld van het amalgameeren losgelaten, en is ook deze Vereniging op onze lijn overgenomen. Slechts in naam, dat weten we wel, want geen dezer heeren denkt er aan, om of op kerkelijk of op schoolterrein, de Belijdenis te laten gelden; maar ook zoo ligt in deze wijziging dan toch een hulde aan ons beginsel, die ons verre van onverschillig is.

Ook zoo echter zijn de heeren er nog niet.

Nu toch ligt er nog deze ongerijmdheid in wat ze doen, dat ze namelijk de Sacramenten, en dus ook den Doop, waarop geheel het Christelijk schoolwezen steunt, glippen lieten. Immers tot dat deel onzer Belijdenis dat de XII Geloofsartikelen uitlegt, hoort de uiteenzetting van den Doop niet.

Dat vooreerst.

En dan ten tweede klinkt het toch zeer zonderling, dat waar op een school de opvoeding hoofdzak is, de leer van het Gebod en van het Gebed zijn opzij gezet.

Immers ook die hooren niet tot de XII Geloofsartikelen, maar tot de leer der dankbaarheid in deel drie van den Catechismus.

Wat zijn de Gereformeerden, die slinkweg de Drie Formulieren van eenigheid nannamen als grondslag hunner scholen, toch veel beter theologen en paedagogen dan deze heeren uit Rotterdam, ook al was Prof. Van Toorenbergen onder hen.

Hij was er echter blijkbaar meer om als zelf openbaar onderwijzer, voor het openbaar onderwijs te p. etten, dan om het bijzonder Christelijk onderwijs hoog te houden.

In sommige Ned. Geref. kerken doet zich de vraag voor, of het niet goed zou zijn, dat bij de kerkvisitatie ook de boeken, rekeningen en bescheiden van de Kerkelijke Kas werden overgelegd.

Op zich zelf is hier niets tegen. Zelfs kan het zijn niet hebben, dat bestuurders van Kerkelijke Kassen nu en dan hun voordeel doen met opmerkingen, door mannen van meer ervaring over hun beheer gedaan.

Veel hechten we hier wel niet aan; want wie geen vreemdeling in kerkelijke en administratieve zaken is, weet ook wel, hoe bijna niets een vluchtig nazien van boeken, rekeningen en bescheiden te beduiden heeft.

Het goed nazien van een rekening en boekhouding, zoodat men niet zijn handtekening er voor in staat, dat alles naar het reglement en in goede orde toeging, is zoo goed als onmogelijk, tenzij men er zeer geruimen tijd aan wijden kan; en wat zullen dan kerkvisitatoren die altoos gehaast zijn, en zooveel andere zaken hebben na te gaan, voor zulk een moeilijke taak presteeren kunnen? Vooral wanneer zij, gelijk toch ook wel het geval is, op administratief gebied nu of meer vreemdelingen zijn.

Men stelle zich dus vooral van zulk een nazien niet te veel voor.

Alleen in zooverre zou het zijn goede zijde kunnen hebben, als er altoos een prikkel voor bestuurders in ligt, om te zorgen dat hun boeken bij zijn; en ook om ze in het oog springende vergissingen voor de toekomst te voorkomen.

Slechts make men van de uiteenlopende opinien over deze zaak nooit een geschild.

Recht om zulk nazien te eischen, hebben natuurlijke visitatoren niet, en komt ook niet aan den kerkeraad toe; en rechtsgeldig voor den burgerlijken rechter kunnen visitatoren uiteraard evenmin de gehouden rekening fatteren.

Alleen komt het ons voor, dat het bestuur der Kerkelijke Kas nimmer oorzaken kan hebben, om inzage te weigeren, en dat het veeleer de belangstelling van heeren visitatoren in zijn beheer op prijs zal moeten stellen.

Kwaad kan zulk een inspectie nooit; en

er kan kwaad door voorkomen worden; of althans gestuit.

Ds. De Gaay Fortman heeft bij den uitgever Fernhout een kort overzicht ter perse gelegd van de verschillende inrichtingen van Hooger Onderwijs, die in de 16de en 17de eeuw hier te lande zijn opgericht.

Hij deed dit met het doel om aan te toonen, hoe destijds het Hooger Onderwijs aan alle deze stichtingen rekende met de Openbaring in Gods heilig Woord. Vandaar de titel: *Christus Koning ook op het erf der wetenschap*. Een titel die zeker iets anders verwachten deed; en slechts gebesigd is om aan te duiden, dat eertijds onze stichtingen voor Hooger Onderwijs een geheel ander karakter droegen dan thans.

Bij inzage van dit zaakrijk boekje zal menigeen, die minder thuis is in onze historie er verbaasd over staan, wat in den bloeitijd onzer republiek hier te lande voor het Hooger Onderwijs gedaan is.

En zelfs is er nog meer gedaan, dan Ds. De Gaay Fortman opompt.

Hoe breed ook zijn catalogus zij, er komt nog bij.

De heer Baron Thoe Schwartzberg zu Hohenlandsberg was door den kerkeraad van de Ned. Geref. kerk te Utrecht onder censuur geplaatst op grond van een crimineel vonnis der Rechtbank te zijn laste.

Hierover heeft zich tusschen hem en dezen kerkeraad een correspondentie ontplooid, die zich bewoog om de vraag, of een kerkeraad zulk een vonnis als bewijs van schuld heeft te erkennen, of wel gerechtigd en gehouden is de zaak waarin vonnis gewezen werd, zelf nader te onderzoeken.

Dit is een uiterst gewichtige vraag van kerkrecht, waarin de kerkeraad zich gehouden heeft aan de traditie; maar waarvan de heer Schwartzberg een andere solutie wenscht.

In dit geval ware het natuurlijk zijn recht en plicht geweest, deze zaak bij de classis, en desnooda voor de Synode te brengen.

Dit deed de heer Schwartzberg echter niet; maar in stede hiervan gaf hij de gevorderde correspondentie uit, en bracht de zaak voor de rechtbank van het wereldlijk publiek, dat, gelijk men weet, van kerkrechtelijke vraagstukken meestal niets begrijpt.

Door deze daad heeft de heer Schwartzberg aan de gunstiger meening, die zich te zijnen opzichte begon te vormen, weer noodeloos een knak toegebracht; te meer daar de kerkeraad van Utrecht hem nadere conferentie had aangeboden; en hij dit had afgeslagen.

De exorbitante rekening om schadevergoeding, die aan Ds. Winckel te Oude-water was ingediend, die f. 1100 bedroeg, en door de rechtbank op 450 ingekrompen werd, was niet door Ds. Wildeboer, maar door de kerkvoogden der Synodale partij ingezonden. Da. Wildeboer had zijn pretentie bij kerkvoogden ingediend, en die zonden de rekening, verhoogd met hun eigen pretentie aan Ds. Winckel.

Dit nu verandert in zooverre iets aan de zaak, dat Ds. Wildeboer kan gedacht hebben: „Dat zullen kerkvoogden toch niet alles van hun predikant Winckel terugverlangen." Maar tweeërlei blijft: 1°, dat van Synodale zij een rekening is ingediend die door de rechtbank dan toch op minder dan de helft is teruggebracht; en 2°, dat Ds. Wildeboer bij zijn rekening aan kerkvoogden niet het nobel beding stelde, om in geen geval aan een broeder die om des beginsels wille schade leed, deze posten in rekening te brengen.

KUYPER.

Uit de Pers.

Ditmaal moge de *Heraut* een woord van Ds. P. Huet te Goes overnemen, voorkomende in een bijvoegsel van de *Gezichte Courant*.

Het handelt niet van de geesten der algesteroven, maar van doodgemartelde dieren, en is van dezen inhoud:

Onder den titel: *Zullen wij nog langer lijdelijk blijven tegenover de gruwelen der vivisicteit* zag dezer dagen een belangrijk en aansprekend geschrift het licht, waarin ik met enkele woorden de aandacht van al mijnne stad- en landgenooten zou wenschen te vestigen.

Reeds in 1880 verscheen in ons land een werkje uit het Hoogduitsch vertaald, getiteld: *De Folterkamer der wetenschap*. Daarin werden met tal van aanhalingen uit geleerdheid boeken en tijdschriften de onmenscheelijken der vivisicteit in het licht gesteld, en door enkele afbeeldingen van gemartelde dieren aanschouwelijk gemaakt.

Laten wij voor wien het menschen noodig zijn mocht, hier zeggen dat door vivisicteit wordt verstaan het nemen van zoogenaamd wetenschappelijke proeven op levende dieren: voornamelijk op honden, katten, konijnen. Deze proeven bestaan in vellen, snijden, branden, en op allerlei andere wijzen pijnigen en martelen van arme, hulpeloze, weerloze wezens, doorgaans in een onverdoofden, dus hoogstgevoeligen toestand, vastgeschroefd in even afschuwelijk als vernuftig uitgedachte foltermachines, waarin zij dikwijls dagen achtereen leidend gehouden worden.

De proeven worden genomen door professoren, in de geneeskundige laboratoria, doorgaans ten aanwijzen van de behoefte van de medische student, die aldus in de beste jaren hun levensonderwijs ontvangen in wredeheid, in het verstoppen van hun zielelijk bezwijn en in het verkrachten van hun conscientie.

Geen wonder dat het meermalen van hen oproep tot atheïsten en materialisten. Want wie zou in God en in een rechtvaardige vergelding na dit leven kunnen gelooven, en zijne handen met de vivisicteit besmeeren?

Die het genoemde werkje (*de Folterkamer der Wetenschap*) in handen gelat en eenigzins met aandacht heeft ingezien, zal niet licht den indruk er van verliezen. Een er in voorkomende plaats, voorstellende een armen gemarteld hond, die de handen lekt van zijn gewetenlozen professorale beel, als om hem, doch te vergeefs, tot enig mededogen te bewegen, zal wel nimmer uit het geheugen van wie het eens zag gewischt worden.

De daarin vermelde, als wel geconstateerde feiten zijn haast te veelvuldig om te lezen, sommige gaan alle begrip te boven en doen ons vragen: hebben wij hier niet de daden van menschen of van gekwaakte diervelen te doen?

Maar wij hooren het voor de hand liggend antwoord: „Het is waar dat aan onnoozle dieren vaak hevig

lijden wordt aangedaan, doch dit geschiedt niet uit onmenscheelijken, maar juist uit het tegenovergestelde beginsel, menscheelijkenheid. Het is een noodzakelijk kwaad, doch met het goede doel om menschen van lijden te verlossen of in het leven te behouden."

Dit antwoord hoe algemeen en hoe voetsloot ook voor gelidig gehouden, houdt evenwel geen steek, gelijk in genoemd werkje, *de Folterkamer der wetenschap*, en nog overvloediger in het bovendien artikel aangekondigde geschrift wordt aangevoerd. Afgezien van de vraag of eenig zedelijk kwaad noodzakelijk mag genoemd worden, of men recht heeft redeloze schepselen Gods te martelen ten einde aan menschen lijden te besparen, en of het gepleegde zedelijk kwaad het twijfelachtige lichamelijke goed niet verre overtreft, worden in gezegde boekje talrijke getuigenissen opge somd met duidelijke aanhalingen getuigd, van beroemde professoren en doctoren die de vivisicteit voor volkomen nutloos en al de daardoor verkregen resultaten al zonder waarde voor de wetenschap hebben verklaard.

Doch wat haken zulk geschriften en wat baat het daardoor opgewekte gevoel van verantwoordelijkheid, als de handen niet ongeschonden worden en geen ernstige gemeenschappelijke pogingen worden aangewend om aan deze gruwelen van de zich alles geoorloofd achtende wetenschap een einde te maken?

Daarom moet het komen. De oogen van het publiek van alle standen en rangen der maatschappij moeten geopend worden voor de barbaarschheden, die dag aan dag in haar midden door de meest geachte en geëerbijde mannen strafeloos worden gepleegd.

Een kreet van verantwoordelijkheid moet van alle plaatsen des lands opgaan. In rusteloos moet worden getuigd, getuigd, geprotesteerd, gerequesteerd, totdat althans deze gruwel uit ons midden worde uitgeroeid.

Tot bereiking van dit zoo gewenschte doel heeft zich door God gezonden en zich in Gods kracht aangegord de heer J. B. T. Hugenholz, vroeger predikant te Kattendijke, thans te Zuid-Beierland. Sedert de gruwelen der vivisicteit aan onthoud zijn geworden, hebben zij hem dat en nu vervuld en kon der rust gelaten tot zij er hem toe gebracht hebben om de bevestiging en de vernietiging er van tot zijn levensstaak te maken.

Door zijn toedoen is ook in ons land, gelijk in Duitsland en in Engeland, een *Anti Vivisicteit-Bond* opgericht. Het bestuur daarvan is in handen van de redactie van *Andriëts*, maandblad aan de belangen der dieren gewijd.

Door genoemde Redactie is ook het aangekondigde werkje: *Zullen wij nog langer lijdelijk blijven?* in het licht gekomen.

Het eerste gedeelte er van bestaat uit een belangrijk opstel onder den titel: *De vivisicteit, waaraan wij niet deelnemen en de wij er aan haat te betuigen*.

Daarop volgen de *Voorloepige Statuten van den Nederlandschen Bond tot bestrijding der Vivisicteit*, terwijl de hoofdinhoud wordt ingenomen door een brochure getiteld: *Verborgen gruwelen, Feiten en redelijke gronden tegen de Vivisicteit* door Hermann Stens. Uit het Hoogduitsch, door J. B. T. Hugenholz Predikant te Zuid-Beierland.

Het onomlijdijk dit geschrift te lezen zoude aan gegrepen te worden door de overtuiging dat de hier genoemde zaak geldt: waaromtrent wij ons onzijdig mogen houden, maar die wij met al de krachten en vermogens die ons ten dienste staan, moeten steunen en op allerlei wijze helpen bevorderen.

De allen, die een zachte medegevoel hebben met de dieren, en die de pijnlijke schreien Gods en laten wij er bijvoegen met de blinde folterars niet minder, kennis nemen van wat er op dit gebied geschiedt en zich aan de zijde scharen van hen die den goeden strijd hebben aangevangen.

Daarom wordt men *id van den Bond* en geve als zoodanig zijn op aan de *Statuten* van *Andriëts* (Ged. H. J. Spil, boekdrukker-uitgever, Wassende 135, Den Haag) met vermelding van het bedrag van zijn contributie, die ieder naar goedvinding kan vast stellen en die, om ook minvermogenen te doen meedewerken, op een minimum van f. 0.25 is gesteld.

Moge het aantal mede werkers tot duizenden en nog meer dalen, en moge de penningmeester en rechtvaardige God en angeweken en te verdedigen pogingen zegnen, opdat hier te lande en overal deze schandelijk der geneeskundige wetenschap worde uit gewicht en weldra voor goed tot het verleden behoort.

Zij Ds. Huet voor dit goede woord onze dank gebracht.

De vivisicteit is een gruwel, die zich gewetenloos bezondigt aan schepselen, die God met gevoel voor het lijden begaafd heeft, en die door zijn verhardende inwerking op het gemeen van den operateur, schadelijk moet terugwerken op de behandeling der patienten.

Gelijk men weet heeft men van de zijde der Vrije Universiteit zich van meet af tegen de vivisicteit verklaard.

Doch wat baat dit?

Ds. Huet c. s. lijden de Universiteiten met vivisicteit steunen.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Uit Kootwijk ontvangen we dit schrijven:

De ouders en voogden van schoolgaande kinderen te Kootwijk, hebben zich schriftelijk tot den raad der gemeente Barneveld gewend, met het verzoek de openbare school in deze gemeente op te heffen.

Reeds enkele maanden geleden hebben adressanten zich tot de vereeniging tot stichting en instandhouding van scholen met den Bijbel te Kootwijk en te Kootwijkerbroek gewend, met het dringend verzoek, om in de behoefte aan Christelijk onderwijs van dit gedeelte van de gemeente, dat twee uur van Kootwijkerbroek is gelegen, te voorzien.

Waartij was het bij velen van die ouders een zaak des gebeds.

Het schoolbestuur te Kootwijk en de kerkeraad, diep doordrongen van het gewicht dezer zaak, meende zich tot de vereeniging te Amsterdam, die de financiële belangen van de school te Kootwijkerbroek behartigt, te moeten wenden, maar die vereeniging gaat onder de lasten van die ene school in de gemeente "Kootwijkerbroek gebukt. Wij meenden te moeten aarzelen, maar zijt op eenmaal dwingt de Heere ons als 't ware in dien weg.

De hoofdonderwijzer van de openbare school, de heer Aldus, ziet zich op het onverwachte een andere betrekking aangewezen, hij neemt zijn ontslag en nu verklaren de ouders hunnerzijds, dat zij met 15 Nov. a.s. hunne kinderen van de Openbare school zullen terughouden, wachtende op het gevraagd Christelijk onderwijs in deze gemeente.

Wat eischt nu de Heere van de Gereformeerde kerk en van het schoolbestuur in deze gemeente?

Het antwoord op deze vraag is duidelijk. In gehoorzaamheid aan den Heere zal de kerkeraad, zal het schoolbestuur den wens des Heeren volgen.

In een beoerhuise zal D. V. voor 15 Nov. een Christelijke school worden geopend en het bestuur hoopt, zoodra de Openbare school ledig is, zich in staat gesteld te zien, dat gebouw van de gemeente te koopen of te huren.

Op heden kunnen wij over geen enkele penning beschikken, want de vereeniging te Amsterdam, penningmeester de heer Vreelhard, bepaakt zich vooralsnog alleen tot de school te Kootwijkerbroek, maar het bestuur en de kerkeraad weet, dat God, de God van het goud en het zilver is.

De vraag van deze ouders mag niet gewaagd, God wil deze school.

Aan de Gereformeerde kerken in Nederland, aan de vrienden van Gereformerd onderwijs deelen wij dus mede, dat wij, in gehoorzaam-

heid aan den Heere, D. V. tegen 15 November een Christelijke school in een eenvoudig boerenhuis wenschen te openen. Op heden ontbreekt ons alles, wij weten ook nog niet wie de man zal zijn, door den Heere voor deze plaats bestemd, maar onze hulpe staat in den naam des Heeren.

Het schoolbestuur voornemens, Ds. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter, R. VAN BURK, scriba, De kerkeraad voornemens, Ds. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter, A. VAN HANDEL, scriba, Kootwijk, 24 Oct. 1890.

Buitenland.

Duitsland. — Eene predikanten-conferentie over de inspiratie-theorie.

Daar de Elzas althans kerkelijk geheel met Duitsland mededeelt, vermelden wij het volgende onder de rubriek van Duitsland:

In het einde van September hield de Evang. Luth. predikanten-conferentie van den Elzas hare tweede vergadering. De conferentie heeft zich op den bodem der belijdenis geplaatst in tegenstelling met de algemeen pastorale conferentie, die een liberaal-unionistisch karakter draagt. De hoofdschotel der vergadering was de behandeling van de vraag: Is of bevat de Bijbel Gods Woord. De vergadering meende aanstands te moeten verklaren dat zij van de inspiratie theorie der 17de eeuw niets weten wilde, men beweerde dat zij, als zij consequent wordt doorgevoerd, zichzelf weersprekt en dat men haar des te gemakkelijker kon prijsgeven, omdat de belijdenisschriften der Lutherse kerk niet gelijk die van de Gereformeerde een officieel stempel gezet hebben op de leer van sommigen. Interdijt was de theorie der absolute inspiratie een nieuwheid in de Lutherse godgeleerdheid. Toch wilde de heer Dammron, die op de conferentie over dit punt een voordracht hield, niet weten van het zeggen van modernen en Vermittelings-theologen, die zeggen „de Bijbel bevat slechts Gods Woord". Inzich dat deze predikant dit laatste zich inbeeldt, zal blijken uit hetgeen hij als zijne oplossing van het vraagstuk ten beste gaf.

De Heere Jezus en de apostelen, zoo sprak hij, hebben Mozes en de propheten als Goddelijk woord aangehaald, het Nieuwe Testament getuigt omtrent de propheten, dat zij niet uit zich zelf gesproken hebben, maar gedreven door den Heiligen Geest. En dat de Heere Jezus, die zich zelf de waarheid noemt, en zijne apostelen, niet een bloot menschenwoord maar Gods woord gesproken hebben, betoogde de spreker. Maar.... hij stelde ook op den voorgrond, dat gelijk de Heere Jezus niet alleen een Goddelijke maar ook een menscheelike gestalte (natuur zal bedoeld zijn) had, en dit niet in doctieschen zin (d. w. z. in schijn) maar een menscheelike gedaante met al hare zwakheden, de Heilige Schrift een menscheelike zijde had. Zij is volgens Ds. Dammron oorkonde en getuigenis der goddelijke openbaring in alle dingen, die het heil en de heilgeschiedenis betreffen; doch wanneer er dwalingen onder door loopen die betrekking hebben op tijdsrekenkunde, de aardrijkskunde, volkenkunde, dan doet dit aan de H. Schrift geen schade. Ook gewaagde spreker van het geestelijk karakter der Schrift, slechts in den geest en niet den geest waarin zij geschreven is, kan zij juist worden verstaan.

De conferentie erkende dat de apostelen een bijzondere genadegave moeten hebben ontvangen om het woord te spreken, hetwelk voor alle tijden regel voor alle Christelijke leer zijn kon, verwerp de z.g. bewustzijns theologie en beleed, dat schoon er een menscheelike zijde in de H. Schrift is men toch met den Heere zelf door het: „Er staat geschreven" alle twijfelingen en aanvechtingen bestrijden moet.

De heeren der conferentie schijnen niet te weten dat volgens de Heilige Schrift, de derde persoon der Heilige Drieëenheid de auteur is van de Heilige Schrift, en dat die derde persoon nooit vleesch geworden is en dus ook nooit de ingezondenheid van onze natuur over zich heeft laten komen. Wij meenen daarom te mogen betwijfelen of de Allg. Ev. Luth. Kirchenzeitung gelijk heeft, wanneer zij zegt dat het referaat van Ds. Dammron getuigt van „grondige studie". Ware dit het geval, dan behoorde genoemde predikant het bezwaar opgeleed te hebben, dat wanneer de Schrift historisch onbetrouwbaar is, ook de feiten die in de Schrift vermeld worden, even goed wel als niet gebeurd kunnen zijn, terwijl toch de zaligheid der kerk hangt aan geschiedkundige gebeurtenissen, als Jezus' geboorte, lijden en sterven, opstanding enz., en dat alles op zoodanige tijden als door den Vader te voren verordeneerd was. Zonder het te weten of te willen, staat de Ev. Luth. predikanten-conferentie met hare beide voeten op den bodem der vermittelings theologie, die wel beschouwd, aan de naturalistische critiek gewonnen spel geeft. Het is te betreuren dat de groote menigte van Duitse godgeleerden hiervoor geen oog toont te hebben.

Engeland. De leiders van het leger des heils en de sociale quaestie.

In navolging van den titel van Stanley's boek: „In Darkest Africa" is er in Engeland van de hand van den generaal van het heilsleger Booth een boek verschenen onder den naam van: „In Darkest England, And the Way out," waarin een aansprekende schildering gegeven wordt van de ellende door velen in de groote steden van Albion geleden. Wel zijn dergelijke beschrijvingen meermalen door anderen geleverd, doch in deze dagen nu de aandacht zoover gevestigd is op sociale toestanden, is het verschijnen van het boek van den leider van het Heilsleger een evenement in Engeland. Nogmaals wordt dus aan de Engelsche natie voorgesteld wat het lot is van de onderste lagen zijner maatschappij, en een ieder die het boek leest zal uitroepen: ontzettend! De rucht van de plattelandsbevolking om naar de groote steden te trekken, waar men hoogere loonen verdient, heeft een menigte van menschen diep ongelukkig gemaakt. De opeenhooping van menschen werkt het uitbreken van vele zonden in de hand, die anders in de harten sluimeren; tegenover vele voordelen, die het stadsleven voor den werkmans oplevert, staan nog meer achadwzijden, waarvan het gevolg is, dat zijne kinderen den strijd voor het bestaan al moeilijker strijden, terwijl dikwijls zijne kleinkinderen in de jammerlijkste ellende gedompeld worden. Generaal Booth houdt het er voor, dat een tiende deel der bevolking van Engeland in een toestand voortleef, welke het best kan vergeleken worden met dien in de zwarte ondoordringbare wouden, die Stanley heeft doorwonderd.

Wat moet voor dat ongelukkige deel der Engelsche bevolking, dat wegwijkt onder nameelooze stofelijke en geestelijke ellende, gedaan worden? Hoe moet het een „menscheelike" bestaan gegeven, en hoe zal het bereikt worden door het Evangelie? Op deze vragen tracht de generaal een antwoord te geven. In de eerste plaats behoort men werkinrichtingen in de groote steden te stichten, waar men den ellendigen werk zou verschaffen. Daarnaast zou een bureau voor werklozen verhanden zijn. Velen zou men werk kunnen verschaffen door aan de huizen op te halen wat in vele huisgezinnen weggeworpen wordt, als overgebleven spijs enz. Vele hongerigen konden dan daarmede gespijst.

Praktischer en meer uitvoerbaar komt het ons voor als de heer Booth voorstelt om koloniën uit de steden naar het platteland te doen trekken. De gedachte om de centralisatie van de bevolking der groote steden tegen te gaan is uitmendend, doch in de uitvoering zal men, met niet weinig bezwaren te worstelen hebben, want de in loopjes gehulde, vodderrupende, bedelende, zakkenrollende bevolking der groote steden, is maar niet aanstands geschikt om het land te bebouwen, steenen te bakken en huizen te bouwen. Reeds ziet de generaal in het verscheid dat gewezen Londense bedelaars voorspoedig zullen zijn in het bebouwen van hun stuk grond, dat zij van lieverlede grondbezitters kunnen worden....

Maar ook wil de heer Booth naar andere werelddeelen koloniën vestigen. Zeer verstandig vestigt hij de aandacht niet op tropische gewesten maar op Zuid-Afrika. De armen zouden daarheen gezonden kunnen worden, misschien op schepen door hen zelf op hun eigen werven gebouwd. Dat officieren van het heilsleger zulke koloniën zouden vergezellen spreekt wel van zelf. Immers bij alles heeft de heer Booth voor oogen: de overwinning van de wereld door het heilsleger voor Jezus. Een groot denkbeeld. Jammert maar dat bij het schoone doel dat voor oogen gesteld is, men over het hoofd ziet dat wel van den Christus naar de schriften gezegd is, dat Hij als Koning moet heerschen, maar dat den Christus dien het heilsleger verkondigt niet is die, welke in de volheid des tijds is gekomen om te zoeken en zalig te maken wat verloren is. Daarbij kunnen de middelen die de heer Booth aanwendt om zijn doel te bereiken den toets van Gods Woord niet doorstaan, daar toch de militaire hiërarchie welke hij heeft ingevoerd en die hem tot hertoe zooveel succes gaf, niet kan bestaan bij de duidelijkste uitspraken der Schrift.

Maar in elk geval is het plan van den heer Booth een beschaming voor de kerken des Heeren in Engeland. Wij zullen niet zeggen dat deze niets doen om den maatschappelijken nood te lenigen, doch waarheid is, dat de kerken te zeer al hare krachten behoeven voor een strijd in eigen boesem, dan dat zij de armen der ontferming zouden kunnen uitrekken naar de verwilderde volksmassa's in de groote steden. In de Episcopale kerk heeft men het aan de ene zijde veel te druk met het plaatsen van Mariabeelden in de kerkgebouwen en het houden van processies, waarbij de waardigheidsbekleders in de prachtigste gewaden, gelijk die in de Roomsche kerken gebruikt worden, de kerk doortrekken, en aan den anderen kant kost het te veel inspanning van krachten en gaven en ook te veel aan geld om te trachten de Romanisiering der eenmaal Gereformeerde kerk te keer gaan, dan dat men er ernstig werk van zou kunnen maken, om de ellendigen op te richten uit het lijf, of om alle en wijn te gieten in de wonden der maatschappij. Evenzo is het in de Nonconformistische kerken. De strijd dien Spurgeon aangebonden heeft, is meer dan noodig. Het ongelooft is in de vrije kerken doorgedrongen en daartegen is nu het sward van de leidslieden des volks gekerd. En dit brengt een dubbel kwaad met zich; in de eerste plaats kan de dienst des Woords tot volmaking der heiligen, niet naar cisch plaats hebben, en ten andere wordt daardoor de dienst der barmhartigheid niet naar behooren uitgeoefend.

Generaal Booth meent tot verwezenlijking van zijn plan f. 12,000,000 noodig te hebben, en jaarlijks bovendien drie en een halve ton gouds. Reeds hebben twee vrienden van het heilsleger, ieder een bijdrage van f. 13,000 toegezegd. Al wordt er nooit een vinger uitgestoken om zijn plan uit te voeren, toch zal het van achteren blijken, dat het in de wereld zenden van zijn jongste pennevrucht goede vruchten afwerpt voor zijn leger, al was het slechts als een vernieuwde reclame.

De begrafenis van mevrouw Booth heeft onder een verbazende toeloop van volk plaats gehad. Van de ter aarde bestelling eener koningin kon ter nauwernood meer notitie genomen zijn. Stuitend moeten wij het noemen, dat de heer Booth de lijkbaar zijner echtgenote staande in een open rijtuig en rechts en links groetende, volgde. In mevrouw Booth verliest niet alleen haar man een voortreffelijke hulp in zijn arbeid, maar het leger ook een bewaans woordvoerder. Zij sprak hing men aan hare lippen, en er zijn toespraken van haar gedrukt die, als men zich verplaatst op het Remonstrantsche standpunt van het leger des heils, men voortreffelijk moet noemen. Wij herinneren ons van haar gelezen te hebben een rede over het eeren naar beginselen en niet naar gevoel, waarin dingen voorkomen, om nuchtere en eenvoudige wijze gezegd, die wij voor onze rekening zouden durven nemen. Jammert maar dat in den grond der zaak haar arbeid met dien van haar man, neerkwam of nog neerkomt op het: „doe dat en gij zult leven."

WINCKEL.

Voor Kinderen.

VOOR WETGRACE LEZERS.

Lezen, goed lezen althans, is een kunst, zeiden we onlangs, die niet iedereen verstaat.

Ieder die leest doet dat om iets te weten te komen. Nu is de vraag maar of hij er prijs op stelt dat te onthouden, dan wel of 't hem niet schelen kan zoo hij 't spoedig weer vergeet.

Wie alleen leest om zich te ontpanssen of met nieuw te weten, zal gewoonlijk weinig moeite doen om het te onthouden, en dat is ook maar gelukkig. De krant b. v. bevat elken dag allerlei verhalen van verschillende voorvallen, vrolijke, droevige, heel gewone, enz. Die al te maal te onthouden gaat niet en is ook voor de meeste menschen tot niets nut. Lees ik een boek louter voor mijn genot, dan kan 't best gebeuren dat juist omdat ik het mooi vond, de inhoud mij bijlijft, ook al doe ik er geen moeite toe. Doch wie veel